

Czesław Ślusarczyk

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie
Dział Spraw Osób Niepełnosprawnych
e-mail: czesio@sgh.waw.pl

Rola i znaczenie serwisów internetowych dla osób z dysfunkcją wzroku

Kod JEL: O35

Słowa kluczowe: internet, serwis internetowy, osoby z niepełnosprawnością wzroku

Streszczenie. W artykule przedstawiono rolę i znaczenie serwisów internetowych dla osób z niepełnosprawnością wzroku oraz zaprezentowano kilka takich serwisów. Na ich przykładzie autor artykułu wyróżnił pewne typy serwisów oraz wskazał, że głównym celem tworzenia specjalnych serwisów internetowych jest wyrównanie szans osób niewidomych i słabowidzących w społeczeństwie informacyjnym.

Wprowadzenie

Jednym z najważniejszych czynników determinujących zmiany zachodzące we współczesnym świecie jest internet, a szerzej rzecz ujmując – technologie informacyjno-komunikacyjne. Jak wiadomo, internet to przede wszystkim niezwykle bogate źródło informacji, ale także miejsce szybkiej i niemal nieograniczonej komunikacji. Funkcji pełnionych przez internet jest oczywiście dużo więcej. Różne portale oraz serwisy internetowe ułatwiają funkcjonowanie zarówno poszczególnych jednostek, jak i najróżniejszych zbiorowości w dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości społecznej, gospodarczej i politycznej. Można więc powiedzieć, że w internecie znajdują odzwierciedlenie wszystkie sfery życia oraz działalności współczesnych ludzi. Internet dostarcza informacji i wiedzy (np. e-learning), umożliwia zawieranie transakcji handlowych (e-zakupy), pozwala na realizację operacji finansowych (e-banking), ułatwia dostęp do kultury (radio, telewizja, czasopisma elektroniczne), umożliwia załatwienie wielu spraw urzędowych (e-administracja).

Możliwość dostępu do informacji jest ważna dla wszystkich ludzi, ale szczególnie duże znaczenie ma ona dla osób niepełnosprawnych, zwłaszcza niewidomych i słabowidzących, ze względu na trudności, z jakimi spotykają się takie osoby w różnych sytuacjach życiowych. Wspomniane trudności spowodowane są przede wszystkim przez ograniczenia w dostępie do informacji wizualnej. Dla ludzi widzących wzrok jest najważniejszym kanałem odbioru informacji, ponieważ za jego pośrednictwem dociera do mózgu ponad 80% informacji. Brak wzroku albo jego uszkodzenie uniemożliwia lub poważnie ogranicza korzystanie z tego kanału informacyjnego, a tym samym stwarza bariery w dostępie do informacji. Dzięki niezwyklejmu rozwojowi technologii informacyjno-komunikacyjnych, w szczególności internetu, udaje się w znacznym stopniu usunąć owe bariery. Bardzo ważną rolę w tym zakresie odgrywają środki techniczne. Pojawiło się wiele urządzeń oraz rozwiązań technologicznych, które umożliwiają likwidowanie wspomnianych barier, wśród których można wymienić: mowę syntetyczną, czytniki ekranowe, programy powiększające elementy widoczne na ekranie, brajlowskie terminale komputerowe i wiele innych. Wszystkie one umożliwiają lub przynajmniej ułatwiają osobom z niepełnosprawnością wzroku dostęp do zasobów internetu oraz oferowanych w nim usług.

Niestety nie wszystkie rodzaje technologii informacyjnych mogą być wykorzystywane przez osoby niewidome i słabowidzące. Dla takich osób przeszkodą w poszukiwaniu i przekazywaniu informacji są zwykle rozwiązania multimedialne oraz prezentowanie najróżniejszych treści przy użyciu trybu graficznego. Powoduje to, że strony internetowe i treści na nich zamieszczane są niejednokrotnie niedostępne dla osób z dysfunkcją wzroku. Niezbędne jest więc wdrażanie odpowiednich rozwiązań technicznych i organizacyjnych, mających na celu usunięcie przedstawionych trudności. Jednym ze sposobów zmierzających do realizacji tego celu, jest tworzenie specjalnych serwisów internetowych, gdzie publikowane są treści oraz oferowane usługi, które mogą być interesujące dla osób niewidomych i słabowidzących.

Warto przypomnieć, że zgodnie z definicją podaną przez Jakusz-Gostomską (2014): „Witryna internetowa (serwis internetowy/serwis WWW) jest to zbiór powiązanych tematycznie i umieszczonych na jednym serwerze stron internetowych. Każda z tych stron zawiera pewne elementy: tekst, grafikę, a czasem również funkcje zaawansowane jak formularze zamówień lub panel przeszukiwania bazy danych”.

1. Serwisy internetowe dla osób z niepełnosprawnością wzroku jako sposób upowszechniania informacji, wiedzy i kultury

W internecie można znaleźć wiele witryn poświęconych problemom osób niewidomych i słabowidzących. Witryny te są prowadzone przez różne podmioty, tzn. instytucje publiczne, firmy komercyjne, organizacje pozarządowe a także osoby prywatne.

Chcąc przeanalizować rolę i znaczenie specjalnych serwisów internetowych dla osób z dysfunkcją wzroku, warto wyróżnić pewne typy takich serwisów. Są wśród nich

rozbudowane witryny multitematyczne, czyli takie, w których poruszane są rozmaite zagadnienia dotyczące niepełnosprawności, w tym niepełnosprawności wzrokowej, jak również niewielkie, jednotematyczne serwisy internetowe, gdzie realizowana jest tylko jedna lub kilka usług, zaspokajających potrzeby osób z dysfunkcją wzroku i adresowane są wyłącznie do osób dotkniętych tym rodzajem niepełnosprawności.

Przykładem witryny, którą zaliczyć można do pierwszego z wymienionych typów, jest witryna Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych¹, a przykładem serwisu drugiego typu może być serwis z prasą dla niewidomych, który zwyczajowo nazywany jest e-kioskiem. Serwis ten prowadzi Mazowieckie Stowarzyszenie Pracy dla Niepełnosprawnych „De Facto”².

Ważnym kryterium różnicującym specjalne serwisy internetowe dla osób niewidomych i słabowidzących jest możliwość korzystania ze zgromadzonych tam zasobów. Uwzględniając to kryterium, można wyróżnić:

- serwisy otwarte, tzn. takie, z których mogą korzystać wszyscy zainteresowani, niezależnie od tego czy mają jakąś niepełnosprawność, czy są w pełni sprawni,
- serwisy zamknięte, z których korzystać mogą tylko osoby z dysfunkcją wzroku i to takie, które dopełnią wymaganych formalności, a przede wszystkim dostarczą orzeczenie o niepełnosprawności wzrokowej do podmiotu prowadzącego serwis.

Przykładem takiego serwisu jest wyżej wspomniany e-kiosk. Należy zatem podkreślić, że z e-kiosku mogą korzystać jedynie osoby niewidome lub słabowidzące, zarejestrowane w serwisie, tzn. takie, które udokumentowały swoją niepełnosprawność przysyłając do Stowarzyszenia „De Facto” orzeczenie o niepełnosprawności wzroku, a ponadto zostały zaliczone do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności.

W e-kiosku udostępnionych jest obecnie 60 periodyków (dzienników, tygodników, dwutygodników i miesięczników) z otwartego rynku prasowego. Wszystkie te publikacje są przetworzone na formę przyjazną dla osób niewidomych i słabowidzących. Oznacza to, że można je czytać przy użyciu czytników ekranowych oraz programów powiększających. Ograniczony dostęp do serwisu wynika z tego, że niewidomi użytkownicy mogą bezpłatnie korzystać z zamieszczonych w nim publikacji. Dzięki e-kioskowi osoby z dysfunkcją wzroku mają dostęp do wielu czasopism, które są czytane przez osoby widzące. W ten sposób następuje wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych w zakresie dostępu do informacji, wiedzy, rozrywki oraz dóbr kultury. Ma to wielkie znaczenie z punktu widzenia rehabilitacji społecznej osób niewidomych i słabowidzących, a ponadto sprzyja integracji społecznej, ponieważ osoby z niepełnosprawnością mają szansę być dobrze zorientowane w problemach, jakimizyje ogół społeczeństwa.

¹ www.pfron.org.pl.

² www.ekiosk.defacto.org.pl.

Do kategorii serwisów zamkniętych należą również Niewidzialne Galerie. Serwis prowadzony jest przez Mazowieckie Stowarzyszenie Pracy dla Niepełnosprawnych „De Facto”³. Obecnie dostępne są: Niewidzialna Galeria Sztuki (NGS), Niewidzialna Galeria Roślin (NGR) oraz Niewidzialna Galeria Zwierząt (NGZ).

NGS to serwis internetowy, który udostępnia osobom niewidomym i słabowidzącym opisy najbardziej znanych dzieł sztuki z malarstwa, rzeźby i architektury. Obecnie serwis zawiera opisy 464 obiektów z rozmaitych epok (od prehistorii po sztukę współczesną). Serwis umożliwia użytkownikom wyszukiwanie interesujących ich deskrypcji za pomocą słów kluczowych należących do którejs z następujących kategorii: autor, tytuł, określona epoka, miejsce ekspozycji, kierunek lub styl dzieła.

W Niewidzialnej Galerii Zwierząt znajdują się opisy ssaków, ptaków i innych gatunków zwierząt. Deskrypcję sporządzono na podstawie fotografii zamieszczonych w encyklopedii „Atlas zwierząt Polski”. Są to opisy konkretnych osobników, które w chwili wykonywania zdjęcia znajdowały się niekiedy w szczególnej pozie. W serwisie znajdują się obecnie opisy 162 zwierząt. Deskrypcja obejmuje także informacje uzupełniające, które dotyczą zwyczajów, pożywienia oraz występowania danego gatunku.

W Niewidzialnej Galerii Roślin znaleźć można opisy kwiatów, drzew i innych roślin. Deskrypcje wykonane zostały na podstawie zdjęć zamieszczonych w „Atlasie roślin” – obecnie jest ich 122. Są to opisy konkretnych egzemplarzy roślin, których fotografie przedstawiają niekiedy ich specyficzne ujęcia. Podane informacje uzupełniające dotyczą owoców, obszaru występowania oraz zastosowania danej rośliny.

Aby wyjaśnić rolę i znaczenie omawianego serwisu dla osób z dysfunkcją wzroku, trzeba wyraźnie stwierdzić, że celem serwisu nie jest dostarczenie niewidomym użytkownikom wrażeń estetycznych związanych z oglądaniem dzieł sztuki, przykładowych egzemplarzy roślin lub zwierząt, bo to po prostu nie jest możliwe, a raczej przekazanie pewnych informacji na temat opisywanych obiektów. Dzięki temu oraz dzięki wyobraźni, osoby z niepełnosprawnością wzroku mogą poszerzyć swoją wiedzę o świecie. Wpływa to korzystnie zarówno na pozycję społeczną takich osób, jak i na ich poczucie własnej wartości. Inaczej mówiąc, korzystanie z Niewidzialnych Galerii sprzyja rehabilitacji psychicznej osób niewidomych i słabowidzących oraz ich integracji ze społeczeństwem. Warto też podkreślić walor edukacyjny serwisu Niewidzialne Galerie. Stwierdzenie to odnosi się zwłaszcza do NGR i NGZ, które mogą być wykorzystywane przez niewidomych uczniów wszystkich typów szkół jako materiały uzupełniające podczas nauki biologii.

Innym przykładem serwisu zamkniętego, przeznaczonego dla osób z niepełnosprawnością wzroku jest Akademicka Biblioteka Cyfrowa (ABC), której celem jest ułatwienie dostępu do edukacji i wiedzy osobom z dysfunkcją wzroku. ABC udostępnia zarejestrowanym użytkownikom różnorodne materiały edukacyjne (książki, podręczniki akademickie, czasopisma) w postaci cyfrowej. Wszystkie publikacje są odpowiednio

³ Serwis dostępny pod adresem: <http://ekiosk.defacto.org.pl/galeria/>.

zaadaptowane do możliwości percepcyjnych osób niewidomych i słabowidzących, tzn. mają postać nagrań dźwiękowych albo plików tekstowych, w formatach doc, rtf lub HTML, a więc w formatach dostępnych dla narzędzi, jakimi posługują się niewidomi. To właśnie odróżnia ABC od innych bibliotek cyfrowych, gdzie większość zgromadzonych publikacji przygotowano w formatach graficznych, co powoduje, że są one niedostępne dla czytelników ekranowych.

Akademia Biblioteka Cyfrowa powstała na mocy porozumienia zawartego przez następujące szkoły wyższe:

- Akademię Górniczo-Hutniczą im. Stanisława Staszica w Krakowie,
- Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu,
- Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy Jana Kochanowskiego w Kielcach,
- Uniwersytet Jagielloński w Krakowie,
- Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach,
- Uniwersytet Warszawski.

Materiały zaadaptowane na poszczególnych uczelniach trafiają do wspólnej bazy danych. Użytkownikami serwisu mogą być zarejestrowane osoby z orzeczoną niepełnosprawnością wzroku, ale tylko studenci wymienionych uczelni mogą wnioskować o zaadaptowanie potrzebnych im podręczników lub innych materiałów edukacyjnych.

ABC, podobnie jak inne biblioteki internetowe, oferuje czytelnikowi przeglądanie zgromadzonych zbiorów oraz wyszukiwanie (proste lub złożone) interesujących go publikacji. Nieskomplikowany i przyjazny interfejs umożliwi osobom niewidomym i słabowidzącym sprawne nawigowanie oraz wykonywanie operacji dostępnych w serwisie. Czytelnicy słabowidzący mogą ponadto wybrać któryś z proponowanych schematów graficznych, co pozwala na dostosowanie wyglądu serwisu do ich możliwości wzrokowych.

Interesującym przykładem otwartego serwisu internetowego poświęconego problematyce niepełnosprawności wzroku jest Tyfloserwis, który prowadzony jest przez Fundację Polskich niewidomych i Słabowidzących „Trakt”. Jest to serwis o charakterze informacyjno-poradniczym. Otwartość serwisu oznacza, że dostęp do niego mają wszyscy zainteresowani tą problematyką, tzn. zarówno osoby niewidome, czy mające inną niepełnosprawność, jak również osoby w pełni sprawne, np. członkowie rodzin, chcący znaleźć określone informacje i wiedzę, która jest potrzebna im samym lub ich krewnym.

W serwisie znajdują się następujące działy: Dzieje się, Edukacyjny, Nowe Technologie, Rehabilitacyjny oraz Społeczno-Prawny. W poszczególnych działach zamieszczane są co miesiąc nowe artykuły, których autorami są odpowiedni specjaliści oraz osoby z dużym doświadczeniem zawodowym i życiowym.

Warto podkreślić, że jednym z celów, jakiemu służy Tyfloserwis, jest kształtowanie świadomości społecznej w zakresie potrzeb i możliwości osób z dysfunkcją wzroku. Można się spodziewać, że zwiększenie wiedzy o problemach, z jakimi spotykają się

osoby niewidome i słabowidzące, będzie sprzyjać tworzeniu dobrych relacji pomiędzy tymi osobami a ogółem społeczeństwa.

Do kategorii serwisów otwartych należy także serwis prowadzony przez Polski Związek Niewidomych. Jest to stosunkowo rozbudowany serwis informacyjno-edukacyjny, poświęcony szeroko rozumianej problematyce niepełnosprawności wzroku. Jego główne menu składa się z następujących elementów:

- Aktualności,
- O nas,
- Baza wiedzy,
- Działania,
- Oferta,
- Tyflogaleria PZN,
- Kontakt.

Wybierając którąkolwiek opcję w powyższym menu, użytkownik przechodzi na kolejne strony serwisu, gdzie może znaleźć potrzebne informacje z zakresu problematyki niepełnosprawności wzrokowej.

Z głównej strony serwisu można także wejść na podstronę, gdzie znajdują się czasopisma wydawane przez PZN i można je czytać online. Są to: „Pochodnia”, „Promyczek”, „Światelko” i „Nasze dzieci”. Dzięki temu niewidomy lub słabowidzący czytelnik może łatwo dowiedzieć się, czym żyje środowisko osób z dysfunkcją wzroku, zapoznać się z przepisami, które są ważne dla niego.

Podsumowanie

Internet jest ogromnie ważnym i użytecznym medium dla wszystkich ludzi (jednostek oraz grup społecznych) funkcjonujących w społeczeństwie informacyjnym, ale szczególnie cenny jest dla osób niewidomych i słabowidzących, ponieważ zdecydowanie zmienia warunki życia takich osób. Wyraźnie zwiększa możliwości uczestniczenia ich w wielu sferach życia (ułatwienia w edukacji i pracy oraz wzrost samodzielności i niezależności od innych). Wielką rolę w tym zakresie odgrywają specjalne serwisy internetowe (m.in. omówione wyżej). Służą one wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnością wzroku i są istotnymi czynnikami skutecznej rehabilitacji społecznej, zawodowej i psychicznej tych osób, a także sprzyjają ich pełnej integracji ze społeczeństwem. Dzieje się tak, ponieważ wspomniane serwisy ułatwiają dostęp do informacji i wiedzy osobom niepełnosprawnym. Szansa na osiągnięcie tego celu byłaby zdecydowanie większa, gdyby wszystkie wdrażane rozwiązania technologiczne były tworzone przy uwzględnieniu zasad projektowania uniwersalnego. Niestety nie zawsze tak się dzieje i dlatego konieczne jest podejmowanie konkretnych działań, mających na celu poprawę warunków funkcjonowania osób niewidomych i słabowidzących w społeczeństwie informacyjnym. Takim działaniem jest tworzenie specjalnych serwisów internetowych dla osób z dysfunkcją wzroku. Ułatwiają one niepełnosprawnym pozyskiwanie

i wymianę informacji i dzięki temu pozwalają ograniczyć zagrożenie wykluczeniem cyfrowym. Można zatem powiedzieć, że tworzenie specjalnych serwisów internetowych to sposób na wyrównanie szans osób z dysfunkcją wzroku w różnych sferach życia współczesnych ludzi, czyli ludzi żyjących w społeczeństwie informacyjnym.

Bibliografia

<http://ekiosk.defacto.org.pl/galeria> (1.12.2016).

Jakusz-Gostomska, M. (2014). *Rodzaje witryn internetowych*. Pobrane z: http://mfiles.pl/pl/index.php?title=Rodzaje_witryn_internetowych&oldid=14708 (3.12.2016).

www.abc.uw.edu.pl (10.11.2016).

w.ekiosk.defacto.org.pl/ekiosk (5.11.2015).

www.pzn.org.pl (15.11.2016).

www.trakt.org.pl (14.12.2016).

THE ROLE AND IMPORTANCE OF INTERNET SERVICES FOR PEOPLE WITH VISUAL DISABILITY

Keywords: internet, internet service, persons with visual disability

Summary. The article shows the role and importance of internet services for people with visual disabilities and presents a few such services. The author of the article indicates that the special internet services are created to equalize the chances for blind and visual-impaired people in the information society.

Translated by Czesław Ślusarczyk

Cytowanie

Ślusarczyk, C. (2017). Rola i znaczenie serwisów internetowych dla osób z dysfunkcją wzroku. *Ekonomiczne Problemy Usług, 1* (126/2), 269–275. DOI: 10.18276/epu.2017.126/2-27.